

ОДНОС СУРДОЛОГА ПРЕМА КООПЕРАТИВНОМ УЧЕЊУ¹

Ивана Роксандић

ОШ Радивој „Поповић“ Земун

Јасмина Ковачевић

Универзитет у Београду, Факултет за специјалну
едукацију и рехабилитацију

Кооперативно учење је један од иновативних модела који мењајући положај ученика и наставника током наставног процеса доприноси ублажавању слабости традиционалне наставе. Засновано на филозофској оријентацији хуманитета, принципима индивидуализације, као и уверењу да адекватни социјални односи доприносе ефикаснијем усвајању знања, кооперативно учење подстицае развој кооперативних квалитета личности и доприноси стварању повољне емоционалне климе чиме позитивно утиче и на исходе наставног рада. У раду су приказани резултати испитивања односа сурдолога према примени иновативних модела у наставном раду, пре свега кооперативном учењу, са предлозима за даље иновирање наставног процеса. Узорак је чинило 102 сурдолога који реализују васпитно-образовне активности у школама за глугу и наглугу децу. За потребе испитивања дизајниран је посебан упитник који је поред општих података о испитанику, садржао листу питања која су подељена у три области. У раду је приказан део резултата из треће области која се односила на примену иновативних модела у наставном раду са посебним акценом на примену кооперативног учења. Добијени резултати су показали да код сурдолога постоји spremност за примену иновативних модела наставног рада и да сматрају да примена метода кооперативног учења позитивно утиче на исходе наставног процеса.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: кооперативно учење, глуги и наглуги, образовање, иновације у настави

¹ Рад је из пројекта „Креирање протокола за процену едукативних потенцијала деце са сметњама у развоју као критеријума за израду индивидуалних образовних програма“, Министарство просвете, науке и технолошког развоја бр 179025

УВОД

Интензивне промене у друштву намећу потребу за новим квалитетом знања као и за променом његове структуре, што имплицира промену и организације образовања. Поред кориговања приоритета и вредности образовања, не само у складу са актуелном ситуацијом, већ и са питањима која се односе на даљу перспективу друштвеног развоја, од савремене школе се посебно очекује да пружи услове младима за континуирано стицање и иновирање знања. На овај начин, кроз стално експериментисање, откривање, стварање и иновирање, школа гради своју егзистенцију и перспективу у савременом друштву.

У условима динамичних друштвених промена и нових захтева, неопходно је да настава у све већој мери напушта меморијско-репродуктивну функцију, при чему је неопходно да и дидактички троугао (наставник, ученик, наставни садржаји) добије нову димензију. Међутим, у традиционалној настави још увек доминирају обрасци поучавања, а основна слабост је управо недовољна активност ученика у учионичком раду.

Активност ученика је основно обележје савремених модела наставног рада у свим фазама наставе и учења и подразумева сврсисходан и рационалан рад ученика уз помоћ наставника и подршке других ученика. Управо ове стратегије и методе настале су из потребе за стварањем квалитетнијег наставног процеса, којим би се ублажио неповољан утицај фронталног рада и доминација поучавања у коме су ученици пасивни рецептори, а наставник активан давалац готових знања.

Једна од савремених концепција наставе, утемељена на активној улози ученика и наставника, која мењајући позицију ученика мења и начин реализације васпитно-образовних циљева и задатака, која је заснована на интерактивном приступу кроз рад у групи, је кооперативно учење.

Кооперативно учење

Кооперативно учење - учење у малим сарадничким групама је једна интерактивна стратегија у којој ученици раде заједно у групама које су формиране са циљем да обезбеде позитивну унутрашњу зависност (Abrami, 1995 :1). Позитивна унутрашња зависност је повезана са индивидуалним интересом, тако да су ученици одговорни за учење и допринос у реализацији групних задатака (Сузић, 1999:20). Тако кооперативно учење у својој дефиницији садржи интеракцију која се

најефикасније реализује применом рада у групи. Интеракција је предуслов за развијање интерперсоналних квалитета личности и да би се у условима васпитно образовног рада реализовала, неопходно је да се разред, односно одељење конституише као група у оквиру које ће се издвојити мале групе или тимови који ће остваривати интерактивну сарадњу током учења. Социјални живот деце и односи које успостављају у неформалним групама вршњака, у школи, разреду, одељењу и другим околностима, имају значајан утицај на њихово социјално обликовање и схватање социјалних односа и релација. Школска интеракција се појављује као најпогоднија средина за социјално обликовање младе личности и када сврсисходност интеракције достигне значајан степен заједничког циља при раду у васпитно образовним групама, тада се ствара оптимална педагошка клима за формирање социјално здраве личности. Управо је то основна предност интерактивне наставе и кооперативног учења с обзиром да се у традиционалној настави инсистирајући на репродуктивности и развоју меморијских когнитивних структура, занемаривао развој интерперсоналних и интраперсоналних способности личности. Применом кооперативног учења ученици се оспособљавају да формулишу сопствене ставове, пажљиво слушају друге и воде дијалоге, да заједничке проблеме доживљавају као личне и да заједничким радом доприносе реализацији општих циљева групе, да развијају осећај припадности, прихваћености, подршке, поверења, узајамне повезаности, да испуњавају обавезе према сарадницима, да конструктивно управљају конфликтима и низ других особина које их изграђују у сигурну, колегијалну и самоуверену личност свесну сопствених предности али и мана. Радом у малим групама изграђује се позитивна међузависност. Ученици сарађују, међусобно распоређују задатке и контролишу како је сваки од чланова допринео решавању постављеног проблема. На тај начин је сваки учесник кооперативног рада, ученик али и наставник, одговоран за остварени резултат. Тако се кооперативним учењем обједињују когнитивни захтеви, емотивна страна учења, лично учешће и активност ученика. Таква организација наставног рада утиче на образовну ефикасност, смањује ученичку зависност од наставника и уједно утиче на квалитет успостављених социјалних веза између самих ученика. Суштина кооперативног учења је да социјална интеракција има значајну конструктивну улогу и функцију у процесу стицања знања, јер изостанак социјалне размене између наставника и ученика условио би изостанак и самог учења (Антић, 2010 :14).

ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања је био да се испита однос сурдолога према примени иновативних модела у наставном раду, пре свега кооперативном учењу и дефинишу предлози за даље иновирање наставног процеса.

УЗОРАК ИСТРАЖИВАЊА

Узорак је чинило 102 сурдолога који реализују васпитно-образовне активности у школама за глуву и наглуву децу у Републици Србији.

У односу на пол у узорку је било (табела 1) 14 испитаника мушког пола (13,7%) и 88 испитаника женског пола (86,3%), док је у односу на дужину радног стажа (табела 2) било 31 испитаник (30,4 %) са дужином радног стажа од 0 до 10 година, 34 испитаника (33,3%) са дужином радног стажа од 11 до 21 године и 37 испитаника (36,3%) са дужином радног стажа од 22 до 40 година.

Табела 1 Структура узорка анкете према полу испитаника

пол	ф	%
мушки	14	13,7
женски	88	86,3
укупно	102	100,00

Табела 2 Структура узорка према дужини радног стажа у установи

Радни стаж	ф	%
0-10 година	31	30,4
11-20 година	34	33,3
21-40	37	36,3
укупно	102	100,00

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД

За потребе истраживања дизајниран је посебан упитник који је поред општих података о испитанику садржао листу питања која су подељена у три области. Прва област се односила на: унутрашњу организацију

наставног рада (примереност наставних планова и програма, примену општеобразовних и сурдолошких метода, примену и доминантност у примени облика наставног рада, наставна средства): Друга област се односила на могућности ученика (мотивација и фактори који утичу на мотивацију за наставни рад, систем вредновања и оцењивања ученика), док се трећа област односила на иновативне моделе у наставном раду (примена и заступљеност иновативних модела у раду, области у којима је неопходно уносити иновативне моделе и приступе, примена интерактивног учења, кооперативног учења, као и примена методе кооперативног учења).

У овом раду биће приказани само резултати односа сурдолога према примени иновација у наставном раду, односно мишљење о утицају кооперативног учења на наставне исходе, о изворима информисаности о кооперативном учењу, као и предлози сурдолога везани за иновативне моделе у методици предмета.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

1. Однос сурдолога према иновацијама у наставни

Настава, једна од најстаријих људских делатности. Одређује се као плански и систематски, институционално реализован васпитно образовни процес, заснован на друштвено одређеним циљевима који се остварују кроз интеракцију наставника и ученика посредством дидактички обликованих садржаја, уз примену разноврсних метода, облика и средстава рада. Настава представља јединствени процес персонализације – свестраног обликовања и развоја личности и социјализације - оспособљавања за друштвене активности у циљу укључивања у друштвену заједницу. Уједно, настава је и систематски и плански вођен процес у коме ученици усвајају знања и стичу вештине и навике, психофизички се развијају, али и васпитавају. Настава је заснована на дидактичким законитостима и принципима рада који се реализују применом метода, облика и средстава рада уоквирених у одређени наставни концепт којим се успоставља узрочна повезаност између постављених циљева и садржаја и дефинише однос између наставника и ученика, методички приступ и педагошки обликована околина у којој се реализује процес учења и поучавања. У складно организованој настави у којој су сви елементи усклађени са циљевима рада и индивидуалним способностима и потребама ученика као појединаца и разреда, односно групе као целине, интеракција између наставника и ученика губи хијерархијски, што

је одлика традиционално организоване наставе, и добија дијалогски карактер. Управо такав однос унутар наставе доводи до квалитетног и ефикасног усвајања знања и стицања неопходних вештина и навика.

Анализа резултата добијених на питање која подручја наставног рада захтевају увођење иновативних приступа и стратегија показује да сурдолози на скали вредности од 1 до 6, при чему ранг 1 означава највећу потребу за увођење иновација, док ранг 6 означава најмању потребу, указују да је највећа потреба за увођењем иновација у подручју циљева и задатака наставе, затим следи подручје наставних садржаја, наставних метода, облика наставног рада, наставна средства, док је на најнижем рангу простор у коме се реализује наставни процес (табела 3)

Табела 3 Подручја иновације

Подручје иновације	Просечан ранг	Ранг
Циљеви и задаци наставе	2,39	1
Наставни садржаји	3,31	2
Наставне методе	3,48	3
Облици рада у настави	3,54	4
Наставна средства	3,59	5
Простор у коме се реализује настава	4,47	6

2. Кооперативно учење и исходи наставног рада

Складан однос свих елемената унутар наставе, доводи до квалитетног и ефикасног усвајања знања и стицања неопходних вештина и навика. Како су одељења, односно разреди и поред покушаја уједначавања, хетерогеног карактера, квалитетна настава подразумева излазак из оквира традиционалног приступа уз уважавање индивидуалних могућности и способности ученика које се постиже адекватним избором модела наставног рада, наставних метода, наставних облика, као и средстава за рад. Квалитетна настава кроз адекватан избор стратегија и модела попут кооперативног учења, индивидуализоване, проблемске и других иновативних модела наставног рада, не само да утиче на ефикаснију организацију и процес образовања, већ и на исходе учења и наставе у целини. Иза кооперативног учења стоји претпоставка да ће учење бити ефикасније ако се одвија кроз сарадњу и међусобну размену знања ученика. Рад у пару, у групи, тимски рад, дискусије у учионици и слично, само су неке од низа метода које су засноване на идејама кооперативног

и интерактивног учења. Ученици уче, али не више свако за себе. Сада се учи кроз разговор, дискусију, размену мишљења, кроз сарадњу итд. Управо такво учење чини основу кооперативног учења у коме је акценат на сарадњи и заједничком доприносу учењу.

Анализа резултата добијених о утицају метода кооперативног учења на исходе наставног рада показују (табела 4) да 56.9% сурдолога сматра да кооперативно учење има снажан утицај на исходе наставног процеса, док 42.2% наставника-сурдолога сматра да кооперативно учење делимично утиче на исходе наставног процеса. На питање о начину информисања о иновативним моделима рада и кооперативном учењу (табела 5), добијени резултати показују да се сурдолози у највећем проценту (31.4%) информишу путем стручне литературе и претраживањем интернет страница (26.5%).

Табела 4 Утицај кооперативног учења на исходе наставног рада

Утицај кооперативног учења на исходе наставног рада	Ф	%
Кооперативно учење има снажан утицај на исходе наставног процеса	58	56,9
Кооперативно учење има делимичан утицај на исходе наставног процеса	43	42,2
Кооперативно учење има мали утицај на исходе наставног процеса	1	1,0
укупно	102	100,00

3. Информисаност о кооперативном учењу као иновативном моделу наставног рада

Табела 5 Извори информација о кооперативном учењу

Извори информација	ф	%
Стручна литература	32	31,4
Семинари	27	26,5
Интернет	16	15,7
На факултету	14	13,7
Други извори	10	9,8
Нешто друго	3	2,9

4. Предлози наставника-сурдолога везани за примену иновативних модела у методици предмета који предају

Анализа резултата који се односе на предлоге везане за примену иновативних модела у методикама наставе предмета указује да је на постављено питање одговорило 30 испитаника (29,41%) од укупног броја у узорку (102 сурдолога).

Резултати показује да постоји позитивна клима и позитивно расположење сурдолога када је у питању иновирање наставног процеса. Доминантан број одговора и предлога односи се на осавремењивање наставног процеса мултимедијалним програмима, употребом интерактивних табли и уопште целокупном компјутеризацијом наставе, као и креативнијим уџбеницима са пратећим дидактичким материјалом. Одговори су се у највећем проценту односили на :

- употребу рачунара и специјалних програма,
- коришћење интерактивне табле,
- израду креативнијих уџбеника,
- више практичних радова,
- примену уџбеника са радним листовима,
- ЦД који је везан за уџбеник уз додатак прилога,
- током остваривања програма потребно је уважити високу образовну и мотивациону вредност активних и интерактивних (кооперативних) метода наставе учења те кроз све програмске целине доследно осигурати да најмање једна трећина наставе буде организована употребом ових метода,
- употребу интернета,
- већу заступљеност савремених електронских учила,
- мултимедијалану наставу,
- креирање мултимедијалних софтвера за рад са глувим и наглувим ученицима,
- боље организован практични рад-специјално уређене заштитне радионице,
- рад на рачунару,
- мултимедијални програм,
- електронско учење,
- набавку наставних средстава чиме би се знатно променили и побољшали модели у методици наставе,
- адекватан простор са наставним средствима, посебно са аудио – визуелним средствима,
- кооперативно учење у групама ученика,

- примену тимске наставе,
- већу заступљеност истраживачке и експериментално –истраживачке методе
- одлазак у природно окружење и примена стечених знања у животним ситуацијама,
- примену комплексне методе у почетном читању и писању.

Даља анализа одговора сурдолога показала је да истицање потребе за увођењем тимске наставе, размена знања и искуства ученика, као и развијање сарадничког односа међу ученицима, указује на постојање примене одређених елемената кооперативног учења и да, иако ограничена на појединачне случајеве, ипак постоји у свакодневном раду. Ова чињеница охрабрује и указује на правац којим треба усмерити даљи наставни рад.

ЗАКЉУЧАК

Основне слабости традиционалне наставе о којима се већ неколико деценија уназад говори и пише, иницирале су потребу за променама које би биле у складу са потребама савременог друштва. С тога су крај деветнаестог и цели двадесети век обележила истраживања нових форми организације наставе које су након експерименталне потврде нашла место у образовном систему. Кооперативно учење је један од иновативних модела који мења положај ученика и наставника током наставног процеса и својом организационом концепцијом доприноси ублажавању слабости традиционалне наставе. Засновано на филозофској оријентацији хуманиста, принципу индивидуализације, као и уверењу да адекватни социјални односи доприносе ефикаснијем усвајању знања, кооперативно учење подстиче развој кооперативних квалитета личности и доприноси стварању повољне емоционалне климе при учењу, као и веће мотивације за испуњавање школских обавеза. Применом кооперативних модела рада отвара се могућност за бољу и ефикаснију интеграцију деце ометене у развоју у систем редовног васпитања и образовања.

Резултати истраживања показују:

- да код сурдолога постоји спремност за прихватање иновативних модела наставног рада,
- да се подручје које је неопходно иновирати превасходно односи на циљеве, задатке и садржај наставног процеса,
- да примена кооперативног учења позитивно утиче на исходе учења
- да се сурдолози перманентно информишу о новинама везаним за припрему, организацију и реализацију наставног процеса

праћећи стручну литературу и претраживањем интернет страницама, и да у предлогу о врсти и начину иновирања наставног процеса најчешће наводе неопходност примене рачунарске технологије кроз наставна средства попут едукативних софтвера, интерактивне табле, веће искоришћености интернета, али и промену у примени облика и модела рада где дају предност тандему, групном облику рада и тимској настави.

ЛИТЕРАТУРА

1. Abrami, P.S., Chambers, B., Poulsen, C., De Simone, C., D Appolonia, S., and Howden, J. (1995) : Classroom connections. London: Harcourt Brace.
2. Aronson, E., Blaney, N., Stephan, C., Skikers, J., and Snapp, M. (1978): The jigsaw classroom. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
3. Aronson, E., and Goode, E. (1980): Training teachers to implement jigsaw learning : A manual for teachers. In S, Sharan, P. Hare, C.D. Webb, and R. Hertz – Lazarowitz (Eds.), Cooperation in education. Provo, UT: Brigham Young University Press.
4. Dansereau, D.F. (1985): Learning strategy research. In J.W. Segal, S.F. Chipman, and R. Glaser (Eds.), Thinking and learning skills: Vol. 1. Relating instruction to research, 209-239. Hillsdale, W: Erlbaum.
5. Dedic, H., Rosenfield, S., Apollonia, S., and De Simone, C. (1994): Using Cooperative concept mapping in college science classes. Cooperative Learning and College Teaching 4, 12-15.
6. Johnson, D.W., Johnson, R.T., and Johnson, Holubec, E. J. (1992): Advanced cooperative learning. Edina, MN: Interaction Book.
7. Johnson, D.W., Johnson, R.T., and Johnson, Holubec, E. J. (1993): Cooperation in the classroom . 6 – th. ed. Edina, MN: Interaction Book.
8. Johnson, D.W. (1981): Reaching out: Interpersonal effectiveness and Self-actualization, second edition, Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
9. Kagan, S. (1990): Cooperative Learning: Resources for Teachers. San Juan Capistrano, California: Resources for Teachers
10. Kagan, S. (1985): Co –op Co-op : A flexible cooperative learning technique. In R. Slavin, S. Sharan, S. Kagan, R. Hertz-Lazarowitz, C. Webb, and R. Schmuck (Eds.), Learning to cooperate, cooperating to learn. New York: Plenum.
11. Kagan, S. (1993): Cooperative learning , San Juan Capistrano, Ca: Kagan Cooperative Learning.

12. Kagan, S. (1992): Cooperative Learning : Resources for Teachers, San Juan Capistrano, CA : Resources for Teachers
13. Ковачевић, Ј., Милосављевић, А., Цветковић, А. (2004): Интерактивно учење деце оштећеног слуха у егземпларној настави, Дани дефектолога, Врњачка Бања, Зборник резимеа, str. 28.
14. Ковачевић, Ј., Милосављевић, А. (2005): Интерактивно учење деце оштећеног слухау проблемској настави, дани дефектолога, Херцег Нови, Зборник резимеа, str. 20.
15. Крнета, Д. (2003):Промене у образовању и интерактивна настава, Настава, Републички педагошки завод, Бања Лука br.2, str.11-32
16. Крнета, Д. (1999): Социјални фактори као детерминанта интерактивног учења, Интерактивно учење I, Министарство просвете Републике Српске, Бања Лука
17. McGill, I., and Beaty, L.(1998): Action learning, A guide for professional, management and educational development. London: Kogan Page Limited.
18. Pradl, G.M.(1991): Collaborative learning and mature dependency. In M. Brubacher, R. Payne, and K. Rickett (Eds.), Perspectives on small group learning. Oakville, ON: Rubicon
19. Resnick, L. (1994): The new standards project. Seminar given at University of London Institute of Education. June 1994.
20. Slavin, R. E.(1986): Using Student Team Learning, Third Edition. The Johns Hopkins Team Learning Project. Maryland : The Johns Hopkins University
21. Slavin, R. E.(1991): Student Team Learning: a practical guide to cooperative learning, 3-rd. ed. Washington, DC: National Education Association
22. Sharan, Y., and Sharan, C.(1992): Expanding cooperative learning throung group investigation. New York: Teachers College Press.
23. Shaw, M.E. (1980). Group dynamics,3rd ed. New York : McGraw-Hill.
24. Сузић, Н.(1999):Интерактивно учењеI, Министарство просвете Републике Српске, Бања Лука
25. Сузић, Н. и сарадници (2001): Интерактивно учењеIII, Бања Лука, ТТ-центар
26. Tuckmen, B., and Jensen, M.A. (1977): Stages of smaill group development revisited. Group and Organization Studies, 2, 419-427.
27. Hinde ,R.A. (1997): relationships. A dialectical perspective. London: Psychology Press.
28. Clark, M.S., and Reis, H.T. (1998): Inerpersonal processes in close relationships. Annual Review of Psychology, 39,pp.609-672.

SURDOLOGISTS ATTITUDES TOWARDS COOPERATIVE LEARNING

IVANA ROKSANDIĆ¹, JASMINA KOVAČEVIĆ²

¹Elementary School "Radivoj Popović", Belgrade

²University of Belgrade, Faculty of Special
Education and Rehabilitation

SUMMARY

Cooperative learning is one of the innovative models that contribute to mitigating the weaknesses of traditional teaching, through changing the position of students and teachers during the teaching process. Based on the philosophical humanistic orientation, a principle of individualism, as well as the belief that adequate social relations contribute to the efficient acquisition of knowledge, cooperative learning promotes the development of cooperative qualities of a personality and helps creating a supportive environment, which positively affects the outcomes of teaching. This study presents the results of a research on the attitudes of surdologists towards the implementation of innovative models of teaching, especially cooperative learning, with the suggestions for further innovations of teaching. The sample consisted of 102 surdologists, who are implementing educational activities in schools for the deaf and hard of hearing children. For research purposes, a special questionnaire was designed. In addition to general information about the respondent, it contained a list of questions that were divided into three areas. The study presents the results from the third area, which is related to the application of innovative models of teaching, with special emphasis on the implementation of cooperative learning. The results showed that the surdologists exhibit a willingness to implement innovative models of teaching and consider that application of cooperative learning methods has a positive effect on the outcomes of the educational process.

KEY WORDS: cooperative learning, deaf and hard of hearing, education, innovations in teaching